

Т. М. Дещук, к. пед. н.
Я. А. Язева, магістрантка
Чернігівський національний технологічний університет
(Чернігів, Україна)

РІВНІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПОЗААУДИТОРІЙ РОБОТІ

В наш час істотно зросли вимоги до якості професійної підготовки фахівців в умовах закладів вищої освіти. Реформування системи освіти в Україні призвело до значного скорочення аудиторних годин і значного збільшення часу на самостійну роботу. За таких обставин постає потреба пошуку нових альтернативних методів формування професійних навичок студентів. Організація позааудиторної роботи у ЗВО є необхідним складником професійної підготовки майбутніх фахівців і здійснює значний вплив на процес особистісного становлення та соціалізації молоді.

На думку О. Вознюка та О. Дубасенюк, професійна компетентність – це можливість фахівців проводити свою професійну діяльність на підставі здобутих професійних компетенцій, які дають можливість для вдосконалення робочого потенціалу фахівця, його професійної самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку» [2, с. 12].

Більшість науковців визначають професійну компетентність як набір професійно-важливих знань, умінь і навичок у певній галузі.

Знання, вміння та навички В. Бакуменко називає основними результатами навчання. Знання – це перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відображення в мисленні людини, продукт суспільної матеріальної і духовної діяльності. Вміння – це здатність отримувати, зберігати, перетворювати та видавати інформацію, виробляти нові знання, оцінювати ситуації, формулювати цілі, приймати раціональні рішення, контролювати їх досягнення [1, с. 156].

Крім того, для більшості професій групи «людина-людина» характерним є наявність професійно-необхідних особистісних якостей. Саме формування необхідних навичок, умінь і професійно-важливих якостей здійснюється в процесі позааудиторної роботи зі студентами на відміну від формування знань.

Система позааудиторної роботи є сукупністю виховних впливів, що забезпечують цілеспрямованість, систематичність, послідовність, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю студентів. Даний вид діяльності здійснюється у формі різних заходів в групі, на факультеті, в навчальному закладі на основі студентського самоврядування, активності студентів, а також допомоги викладачів [3, с. 17].

Позааудиторна робота зі студентами розглядається як самостійна навчально-пізнавальна діяльність; можливість творчого, спортивного і естетичного виховання молоді; практичне застосування теоретичних знань; метод формування професійної компетентності. Тобто, поза аудиторну роботу ми можемо розглядати як планомірний процес, який впливає на професійне становлення особистості.

Нам імпонує підхід Л. Шнейдера [4] щодо визначення рівнів професійного становлення студентів. На думку науковця, рівні можна визначити за такими критеріями:

1. Усвідомлення цілей професійної діяльності, прагнення знати свою справу, опанувати нею у повному обсязі, освоїти усі професійні функції, визначення структури професійних відношень і пошук свого місця в неї, відповідність людини і професії встановлюється в модальності «хочу».

Засвоєння основних знань, вимог професії до фахівця, усвідомлення своїх можливостей, уявлення про виконання цієї діяльності, здійснення її за зразком, встановлення професійних контактів, входження у професійну спільноту, відповідність людини і професії встановлюється в модальності «знаю».

2. Практична реалізація вибраних професійних цілей, самостійне і усвідомлене виконання діяльності, формування свого індивідуального стилю, формування певного середовища професійних контактів, інтенсифікація процесу професійного спілкування, відповідність людини і професії встановлюється в модальності «можу», характеристика суб'єкта діяльності – вмільий, професіональне становлення – активне.

3. Вільне виконання професійної діяльності, підвищення рівня кар'єрного зростання, пошук складних професійних завдань, професійне вдосконалення, майстерність і творчість, відчуття значущості професійних контактів, усвідомлення своєї професійної неповторності, бажання передачі досвіду іншим, відповідність людини і професії встановлюється в модальності «роблю», характеристика суб'єкта діяльності – творчий, професійне становлення – стійке [4].

На нашу думку, ефективність професійного становлення під час позааудиторної роботи напряду залежить від відповідності етапів професійного становлення аудиторних і позааудиторних. Пропонуємо розглянути етапи професійного становлення під час позааудиторної роботи зі студентами в умовах ЗВО:

1. Початковий або адаптаційний етап. Характерними його ознаками є загальне ознайомлення із позааудиторною діяльністю: професійними студентськими об'єднаннями, гуртками, секціями, роботою органів студентського самоврядування, планом роботи куратора групи, можливостями академічної мобільності та іншим. На цьому етапі студенти першого курсу обирають собі напрями позааудиторної діяльності, знайомляться із особливостями роботи студентської організації/клубу/гуртка, адаптуються до колективу даного об'єднання. Завдання на цьому етапі вони отримують як правило не складні, в команді виконують ролі здебільшого виконавців.

2. Формуючий етап. Він відповідає 2-3 курсу навчання студентів. У цей час формуються основні професійно-важливі навички, вміння та якості. Протягом цього етапу завдання для студентів стають все складнішими та потребують застосування відповідних знань, отриманих аудиторно. На цьому етапі важливу роль відіграє викладач-куратор позааудиторної діяльності.

3. Організаційний етап. На цьому етапі студенти активно включаються в організаційні процеси, а не тільки виконання поставлених завдань і задач.

Умовно він припадає на 3-4 курс (це залежить від індивідуальних особливостей кожного студента). Характерною ознакою є те, що у студента з'являються нові ролі: керівник напрямку, лідер групи, помічник керівника об'єднання, відповідальний за акцію/захід і т.д. Тобто, у позааудиторній роботі викладач і студент фактично починають співпрацювати як колеги.

Фінальний або професійно-визначений етап. Як показує практика, найбільш активними учасниками позааудиторної роботи є студенти 1-2 курсів, ізкожним подальшим курсом активність знижується. Причиною такої ситуації є ряд обставин(працевлаштування студентів, втрата інтересу, особисте життя, зміна пріоритетів і т.д.). Тому ті, хто є представниками заключного етапу – це фактично сформовані, висококваліфіковані фахівці, вмотивовані до працевлаштування за професією і орієнтовані на професійну кар'єру. Ознаки цього етапу: активне включення студентів у процес прийняття рішень в середині організації, стосунки між викладачем-керівником і студентом в площині рівний- рівному. Студент може не тільки ініціювати, а й організувати проведення акції/заходу/ініціативи, може бути в команді менеджерів проекту і т.д.

Таким чином, позааудиторна робота студентів є важливою складовою у процесі професійного становлення фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів. Процес професійного становлення особистості під час позааудиторної роботи зі студентами у ЗВО є складним, етапним, динамічним і повинен органічно поєднуватися із етапами професійного становлення під час аудиторної роботи зі студентами.

Список використаних джерел

1. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: Монографія. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — С. 156-157.
2. Вознюк О. Сучасні наукові підходи як методологічні засади компетентного підходу в освіті / О. Вознюк, О. Дубасенюк // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 11–18.
3. Волковницкая Т. Н. Особенности формирования профессиональных качеств социальных работников во внеаудиторной работе в условиях высшего учебного заведения / Т. Н. Волковницкая // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения: сборник материалов XXXV Международной научно-практической конференции: в 2-х частях. – Часть 2 / [под общ. ред. С. С. Чернова]. – Новосибирск: Издательство ЦРНС, 2014. – С. 16-21
4. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг: учеб. пособие / Л. Б. Шнейдер. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2004. – 600 с.